

Національна академія наук України
Національна академія педагогічних наук України
Інститут історії України
Інститут політичних і етнонаціональних досліджень імені І. Ф. Кураса
Інститут всесвітньої історії
Інститут філософії імені Г. С. Сковороди
Інститут соціальної та політичної психології
Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди
Університет Григорія Сковороди в Переяславі
Інститут обдарованої дитини
Всеукраїнська газета «Освіта і суспільство»

МАТЕРІАЛИ

*Всеукраїнської міжгалузевої
науково-практичної онлайн-конференції*

«УКРАЇНА НА ШЛЯХУ ВІДНОВЛЕННЯ: ЗАВДАННЯ НАУКИ І ОСВІТИ В ЄВРОПЕЇЗАЦІЇ ДЕРЖАВИ»

17–19 травня 2023 року

*в межах Міжнародної виставки
«Сучасні заклади освіти»*

Київ
2023

УДК 001+1+304+37](477:4)"2022/..."(082)

У45

У45 Україна на шляху відновлення: завдання науки і освіти в європеїзації держави : матеріали Всеукраїнської міжгалузевої науково-практичної онлайн-конференції (Київ, 17–19 травня 2023 року) / Уклад.: Л. І. Ткаченко, В. М. Шульга. – Київ : Інститут обдарованої дитини НАПН України, 2023. – 946 с.

У збірник увійшли статті та тези учасників Всеукраїнської міжгалузевої «Україна на шляху відновлення: завдання науки і освіти в європеїзації держави», у яких розкрито проблематику інноваційного розвитку українського суспільства, зокрема освіти та науки; післявоєнного відновлення на європейських цінностях демократії, прав людини, свободи, рівності, поваги до людської гідності та верховенства права; розвитку обдарованих дітей і юні в умовах боротьби за незалежність і цілісність.

Тематика публікацій:

- ✓ інновація VS традиція: філософський, історіософський, історичний дискурс;
- ✓ Alter ego України після війни: соціальні і психологічні детермінанти розвитку;
- ✓ освіта у трансформаціях України: першочергові завдання;
- ✓ обдаровані діти й обдарованість: сьогодення і перспектива.

Видання рекомендовано для науковців, керівників і представників освітніх закладів, інститутів післядипломної освіти, педагогічних працівників усіх ланок системи освіти.

Статті подано в авторській редакції (збережено стилістику, орфографію та мову). Автори опублікованих матеріалів несуть відповідальність за точність наведених фактів, цитат, посилань на джерела тощо.

УДК 001+1+304+37](477:4)"2022/..."(082)

Інститут обдарованої дитини НАПН України, 2023

наших захисників ЗСУ.

У п'ятий день наукової практики учні 5 класу представили свої звітні проекти «Обереги українського народу». Опрацювали історію, традиції та автентичні технології виготовлення ляльок вузловим способом. Позналили учнів із текстильним матеріалом для виготовлення ляльки-мотанки.

Далі відвідали ще один майстер-клас "Лялька-мотанка – душа народу", на якому навчилися автентичним способом, без вузликів, виготовляти оберіг. Після майстер-класу написали лист ляльці-мотанці, у якому ділилися своїми враженнями. І на завершення відвідали музей декоративно-прикладного мистецтва ПНПУ ім. В. Г. Короленка.

Результатом практики є напрацьовані матеріали до написання статті та участі в конференції. Проте найголовніше, що учні в умовах війни саме таким чином мають змогу відчувати позитивні емоції, використовувати свої знання в житті. А завдання вчителя – створити умови, аби дитина зрозуміла, що у неї є дитинство.

Наукова практика і проектна діяльність спонукали виявленню інтересу до традицій та звичаїв українського народу. Під час практичних занять учні ознайомилися з національними символами та оберегами. Пробуджуючи зацікавленість до наших традицій та обрядів, формували елементи національної свідомості дітей, зв'язок поколінь.

ЛІТЕРАТУРА

1. Нова українська школа - [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <https://mon.gov.ua/ua/tag/nova-ukrainska-shkola>
2. Концептуальні засади реформування середньої школи - [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>
3. Положення про науковий ліцей та науковий ліцей-інтернат - [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/438-2019-%D0%BF#Text>

Нестер А. А.,

*д.т.н., доц., Хмельницький національний університет,
nesteranatol111@gmail.com*

Рогульська О. О.,

*д.п.н, доц., Хмельницький національний університет,
oxana.rogulska@gmail.com*

СКЛАДОВІ НОВІТНЬОЇ ПОЛІТИКИ В НАВЧАННІ

Виходячи з положень Конституції України та законів України щодо гарантування застосування мов в Україні, в тому числі у навчальному процесі, мовою навчання в навчальних закладах України є українська. Для оволодіння

спеціальністю та викладання державною мовою потрібна відповідна література, розширення випуску та фінансування спеціальних періодичних видань.

У сучасному світі спеціаліст потребує широкого спектра навичок і компетенцій, які він має постійно розвивати протягом усього свідомого життя. Національна стратегія розвитку освіти в Україні передбачає інтегрування у європейський освітній простір, на засадах підходу в якому переважає компетентність.

Першочерговим завданням вищої педагогічної школи має стати впровадження в практику навчально-виховного процесу форм і методів активного навчання студентів, опора на самостійну діяльність студентів, їх самовизначення та прагнення здобути необхідні знання, вміння й навички.

Ключові слова: українська мова, компетенція, освітній простір

Based on the provisions of the Constitution of Ukraine and the laws of Ukraine on guaranteeing the use of languages in Ukraine, including in the educational process, the language of instruction in educational institutions of Ukraine is the Ukrainian language. Mastering a specialty and teaching in the state language requires appropriate literature, expansion of production and financing of special periodicals.

In today's world, a specialist needs a wide range of skills and competencies, which he must constantly develop throughout his conscious life. The national strategy for the development of education in Ukraine envisages integration into the European educational space based on an approach in which competence prevails.

The primary task of the higher pedagogical school should be the introduction into practice of the educational process of forms and methods of active student learning, reliance on the independent activity of students, their self-determination and the desire to acquire the necessary knowledge, skills and abilities.

Keywords: ukrainian language, competence, educational space

Шлях інноваційного розвитку економіки України зумовлює модернізацію всіх галузей, в тому числі й освітньої сфери. Розглянемо її окремі аспекти.

Державна мовна політика України у сфері освіти проводилася відповідно до застарілих норм Закону України «Про освіту», ухваленого 23 травня 1991 року. 3 липня 2012 р з порушенням Конституції України та Закону України «Про Регламент Верховної Ради України» було ухвалено Закон України «Про засади державної мовної політики», відомий як закон Ка-Ка за прізвищами нібито його авторів Ківалова й Колесніченка. Відповідно до цього, по суті, антиконституційного акту ст. 7 Закону «Про освіту» 1991 року було сформульовано так: «Мова освіти визначається ст. 20 Закону України «Про засади державної мовної політики». Запроваджена за президентства Януковича антиукраїнська модель мовного регулювання в системі освіти була скасована новим Законом України № 2145-VIII «Про освіту», який був ухвалений Верховною Радою 5

вересня 2017 року та набрав чинності 27 вересня 2017-го після підписання його президентом України [1].

Новий освітній закон має на меті забезпечити відмову від негативних елементів радянських та пострадянських практик побудови освіти в Україні, ліквідувати руйнівні наслідки шкідницької діяльності Дмитра Табачника, міністра освіти України часів режиму Януковича, і сприяти подоланню згубних результатів русифікації освіти в Україні.

Закон запроваджує прогресивні принципи формування сучасної національної освітньої системи, існування та належне функціонування якої неможливі без утвердження в навчальному процесі української мови.

Відповідно до приписів Конституції України ст. 7 Закону «Про освіту» встановила, що мовою освіти в навчальних закладах всіх рівнів на всій території України є державна мова і що держава гарантує кожному громадянину України право на здобуття освіти державною мовою. Разом із тим у цій статті передбачено, що особам, які належать до національних меншин, гарантується право на навчання в комунальних закладах для здобуття дошкільної та початкової освіти поряд із державною мовою мовою відповідної національної меншини, а особам, які належать до корінних народів України, — право на навчання в комунальних закладах дошкільної та загальної середньої освіти поряд із державною мовою мовою відповідного корінного народу [1].

Але чи все зроблено українською державою для вивчення мов національних меншин. На жаль не можна цього стверджувати. А що з російською мовою, чи стала вона мовою тільки національної меншини. На жаль, ні. Наряду з впровадженням української мови в навчальних закладах російська мова через русифікацію протягом десятиліть діє достатньо широко по всій території України, особливо на її східних теренах.

Що ж потрібно робити для розвитку української мови та витіснення з нашого вжитку російської? Тут важлива роль держави для законодавчого забезпечення процесів українізації. Разом з тим повинна бути підвищена роль вчителя у сучасній школі. Проблема професійної підготовки вчителя є однією з основних у розв'язанні комплексу проблем інформатизації освіти. Перед системою вищої професійної освіти нині головними завданнями є готувати фахівців високого ґатунку, творчих особистостей, які б відповідали інтересам і запитам учнів і водночас потребам суспільства. А це можливо лише за умови кардинального перегляду змісту педагогічної освіти, розробки принципово нової її моделі. Молодий учитель має прийти в школу з глибокими знаннями останніх досягнень вітчизняної й зарубіжної науки і техніки. Він повинен бути знавцем сучасних педагогічних технологій, здатним самостійно здобувати та поглиблювати знання, вміння й навички, одержані під час навчання у вищих

навчальних закладах. Тому першочерговим завданням вищої педагогічної школи має стати впровадження в практику навчально-виховного процесу саме форм і методів активного навчання студентів, а також опора на самостійну діяльність студентів, їхнє самовизначення та прагнення здобути та закріпити необхідні знання, вміння й навички.

Культурний та інформаційний простори України до війни з Росією окуповані виданнями, телерадіоканалами та шоу-бізнесом іноземних держав. За підсумком всеукраїнського перепису населення 2001 року, 67% громадян України визнали своєю рідною мовою українську, але система засобів масової інформації, культурних і розважальних установ, книговидання збудована так, ніби 67% і більше населення України становлять російськомовні [1].

Бібліотеки наших вищих навчальних закладів і на сьогодні переповнені російськомовною літературою, в тому числі технічною, яка використовується для навчання хоча і з деякими обмеженнями. За період незалежності держава нічого не зробила для видання, перевидання сучасної технічної літератури державною українською мовою. Окремі вищі навчальні заклади та українські журнали вимагають використання підручників в списках використаної літератури українських аналогів, виданих не пізніше 10-15 років тому. Де ж їх взяти, якщо держава не сприяла появі такої літератури-не виділялись кошти вищим навчальним закладам для друкування книжок, посібників. Часто викладачі змушені шукати різні шляхи видачі літератури за свої кошти, спонсорську оплату (не завжди правомірну). Та й якість виданої літератури бажає бути кращою, що свідчить про зниження професійності учасників видавничого процесу.

Перелік наших журналів, які мають статус Scopus та web of science досить невеликий і кожен з них вимагає плати за публікацію наукових статей, яку мають внести автори з своїх особистих заощаджень і плата ця достатньо велика, досягає значень, що перевищує заробітну платню викладача. Яка ж тут роль держави та конкретного вищого навчального закладу, який представляє викладач. Висновок-ніяка. Потрібен рішучий перегляд такого положення.

Візьмемо за взірць розповсюдження української польський досвід поширення польської мови. Повертаючись до феномену відродження польської мови за кордоном Польської держави, слід звернути увагу, що саме в Україні спостерігається особливе явище – повернення до польської самоідентифікації та до польської мови осіб, які дотепер не плекали свого польського походження. Ці люди (дуже широкого вікового діапазону) почали «вишукувати» своє польське коріння, бачачи не лише економічні успіхи Польщі, але й її зростаючу роль у ЄС. Тобто, тут можемо говорити про пряму залежність і взаємозв'язок економічного, політичного і культурного розвитку держави зі зростанням популярності її мови у світі. У

випадку України дослідники відзначають ще один факт: популярність Польщі (а отже і польської мови) різко зростає також у свідомості українців непольського походження. Сусідня держава постає привабливим освітнім ринком і ринком праці, що є частиною відповідних європейських ринків. Згідно фізичного закону сполучених посудин, зацікавлення українських абітурієнтів польським освітнім, а відтак і ринком праці, означає вплив потенційних студентів українських вищих навчальних закладів і, відповідно, кваліфікованих фахівців на українському ринку праці. Наслідки цих процесів видно вже сьогодні, коли українські університети змушені звільняти професорсько-викладацький склад, закривати кафедри і навіть цілі факультети в умовах значного скорочення кількості абітурієнтів [2].

Чим же може зацікавити українська держава громадян України та її діаспору в розповсюдженні української мови. На жаль навести таких прикладів не можна навіть з довоєнних умов. В умовах війни зрозуміло цього зробити не можна. Але ж і в мирний час ми не могли похвалитись розвитком економіки, розширенням ринку праці, що дало б новий імпульс розвитку держави в тому числі і української мови.

Імперські амбіції Росії, які вона культивувала та підживлювала протягом останніх десятиліть, наштовхнулись на опір українського народу. Русифікаторська політика кремля, яка була застосована на тимчасово окупованих територіях України, ще більше посилила голос вільної та нескореної нації. Західні експерти, аналізуючи наслідки повномасштабного вторгнення людожерів, вбивць і гвалтівників, зазначають, що на тлі війни за національне виживання триває вражаючий процес українського національного будівництва. Натомість Росія, яка традиційно використовує фальшиву історію, щоб узаконити свою рішучість знищити Україну як незалежну державу, зазнає не тільки непередбачуваних військових втрат, але й втрачає впливи в інших посттоталітарних державах.

Що ж маємо робити з освітою після завершення війни. Мусимо сьогодні засвідчити, більшість університетів великі за розмірами, повільні в своєму розвитку, їх трудно змінювати. Викладання в університетах 50 або 100 років тому змінилось мінімально. Понад те, навчальні програми університетів дуже відірвані від індустрії та ринку праці: у традиційних університетах викладачі не працюють у сфері, в якій викладають.

Усі університети роблять приблизно те саме: є програма, яку мають опанувати всі студенти, незалежно від того, з яким рівнем знань чи навичок вони прийшли, байдуже, в якому темпі вони навчаються.

Що ж мають врахувати університети для покращення навчання в умовах післявоєнного відновлення на європейських цінностях для розвитку обдарованих дітей? Це власне використання нових форм навчання.

Використання ігрових форм роботи під час навчально-пізнавальної діяльності полегшує опанування знань про особливості професійної діяльності, а також допомагає осмислити власну роль у ній. Ігрові форми оптимізують закріплення та поглиблення знань, засвоєних у ході бесід, лекцій, розповідей, семінарів, практичних занять, розвивають практичні навички і вміння, дають інструменти для творчого застосування в розв'язанні професійних питань, забезпечують умови для продуктивного обміну досвідом [3].

Ділова гра має на меті відтворення предметного й соціального наповнення професійної діяльності, проектування основних умов і взаємин, властивих певному виду роботи. У навчальному процесі ділові ігри проходять, зазвичай, у вигляді професійних педагогічних ігор. Залежно від функційного призначення, ігри диференціюють на навчальні й дослідницькі. Навчальні ігри передбачають імітаційне моделювання процесів і механізмів, що характерні для професійної діяльності. Натомість дослідницькі ігри, крім проектування реалій, допомагають моделювати об'єкти, процеси, механізми та експериментально вивчати їх. До того ж гра стає прикладом, який у майбутньому дасть змогу студентів використати її (у цілому або окремі елементи) як модель навчальних занять такого типу у власній діяльності.

Перебіг ділової гри охоплює три етапи: підготовчий, проведення ділової гри та завершальний етап (етап оцінювання результатів). Під час підготовчого етапу потрібно написати сценарій та підготувати місце для проведення ігрової практики. На етапі проведення ділової гри викладач зобов'язаний окреслити мету, ролі й рольові стосунки між усіма учасниками процесу, а також дати чіткі інструкції кожному учасникові стосовно того, що він повинен робити, запропонувати оцінювати діяльність групи, що грає, тим, хто не бере участь у грі («експертна група»). Під час проведення гри викладач має скеровувати діалог групи, якщо процес набуває затяжного характеру – давати підказки. Також викладач може створювати нові проблемні ситуації, якщо попередні були швидко розв'язані, та змінювати тему дискусії. Обов'язковим під час проведення ділової гри є обговорення як загальної структури, так і кожного окремого елемента. Етап оцінювання полягає в тому, що викладач вислуховує думку так званої «експертної групи»: чи було дотримано всіх правил, як грав кожен з учасників. Потім викладач та експерти обговорюють власне процес гри, її позитивні й негативні моменти. Метод ділової гри найкраще використовувати в підготовці студентів, які навчаються на старших курсах бакалаврату або в магістратурі, оскільки вони уже володіють базою знань і вміння їх застосовувати. Цей метод допоможе їм закріпити набуті знання, розвинути нові й удосконалити навички та вміння; розвинути особистісні якості[4].

Ділова гра імітує різні аспекти професійної діяльності, соціальної взаємодії,

служує засобом ефективного навчання.

Навчальна ділова гра має такі функції:

1) розвивальна – забезпечує під час навчальної діяльності розвиток творчого потенціалу студентів, їх самостійність в оволодінні методами отримання необхідних знань;

2) комунікативна – реалізована через організацію спілкування, регулювання міжособистісних взаємин, виникнення механізму саморегуляції поведінки;

3) активізаційна – передбачає стимулювання пізнавальних процесів, інтересів, потреб;

4) інформаційна – виявляється в спрямованості змісту гри на соціальні, психологічні, педагогічні та методичні проблеми;

5) інтеграційна – забезпечує міжпредметні зв'язки між курсами загальних об'єктів вивчення.

Ділова гра усуває суперечності між абстрактним характером навчального предмета й реальним характером професійної діяльності. Саме цим вона сприяє скороченню часу, запланованого для вивчення теми, і більш ефективному засвоєнню навчального матеріалу, процес навчання стає більш творчим та захопливим. Наприклад, гра «*Моє майбутнє місце роботи*». Групі студентів пропонують самостійно скласти власне резюме так, щоб експерти (два–три студенти й викладач) серед інших кандидатів на посаду обрали одного.

Перед початком гри викладач обов'язково окреслює професійні риси та критерії, згідно з якими потрібно обрати найкращого кандидата на посаду. Студенти не тільки усвідомлюють, які саме якості та навички їм необхідно сформулювати для працевлаштування, але й вчаться креативно підходити до процесу самореклами.

Педагогічні технології, за умови їх правильного застосування, гарантують досягнення того мінімуму, який регламентований державними стандартами в освіті. Найпрогресивнішими та найефективнішими є особистісно орієнтовані технології, які передбачають, що студент – центр освітньої системи. Особистісно орієнтовані технології – це освітні технології, основна мета яких – взаємний і плідний розвиток особистості педагога та його студентів на основі рівності в спілкуванні, партнерстві й спільній діяльності. Поняття особистісно орієнтоване навчання ввійшло до педагогіки на протигагу соціально-орієнтованому навчанню, у якому актуалізовані потреби та інтереси суспільства в освіті, а інтереси студента проігноровані. Мета такого навчання – створення умов для індивідуальної самореалізації студента, розвитку й саморозвитку особистісних якостей. Цей тип навчання передбачає стимулювання особистості до діалогу, дискусії [5].

Виклад спонукає до конкретизації методичних засад реалізації особистісно орієнтованого навчання в процесі професійної підготовки майбутніх

спеціалістів, а саме: зміна акцентів у методах навчання з ілюстративно-пояснювальних на пошуково-дослідницькі через пов'язування отриманої інформації зі знаннями, що вже отримані, та з можливістю використовувати їх в майбутньому; застосування діалогічного методу; варіативність у формах організації роботи, відборі наочності, дидактичних посібників, методів і прийомів навчання та оцінювання знань; інтеграція різних галузей знань через використання можливостей комп'ютерної техніки, інформаційну підтримку за допомогою електронних текстів, ресурсів Інтернету, через контакти з культурою й досвідом інших людей; застосування в навчальному процесі надбань інших наук; проведення лабораторно-практичних і семінарських робіт для забезпечення кращого сприйняття та осмислення студентами навчального матеріалу, розвитку аналітичного мислення, абстрагування й формування зв'язків між теоретичними та практичними знаннями; стимулювання максимальної самостійності, емоційного самовираження й вияву творчих здібностей через диференційовані види самостійної роботи, проведення творчих конкурсів, захистів проектів, виставок тощо.

Ефективна організація особистісно орієнтованого навчання залежить від розвитку свідомості особистості, структури її психічної діяльності, суб'єктності особистості (рефлексивного усвідомлення себе та своїх можливостей), духовності, довільності в поведінці, в організації психічних процесів особистості та ін.

Щоб бути суб'єктом навчальної діяльності, студент має оволодіти її етапами: *орієнтації – формулювання мети – проектування – організації виконання плану діяльності – оцінювання.*

Етап орієнтації: мотивація викладачем наступної діяльності, позитивна установка на роботу; орієнтація студентів щодо місця заняття в цілісному навчальному курсі, розділі, темі (схеми, таблиці, опори, словесна установка тощо); опора на особистий досвід студентів із проблеми заняття, кінцевий результат, до якого потрібно прийти; доведення до свідомості студентів, що все те, що вони роблять, потрібне для успішної професійної діяльності в майбутньому.

Етап формулювання мети: окреслення мети заняття, обговорення шляхів її досягнення, з'ясування разом зі студентами особистісно значущих завдань діяльності, яку передбачено провадити протягом заняття (робота студента саме на цьому занятті як передумова для складання заліку, іспиту тощо); визначення показників досягнення поставлених завдань (знання, уміння, навички тощо).

Методи й засоби реалізації першого та другого етапів: *актуалізація, проблематизація, ігрова ситуація, формування пізнавального інтересу тощо.*

Етап проектування: залучення студентів (у разі можливості) до планування діяльності, яка проходитиме на занятті, через попередню роботу (випереджувальні завдання, повідомлення, реферати, підготовка наочності

тощо); урахування побажань студентів з огляду на їхні здібності, інтереси, суб'єктивний досвід; налаштування студентів на співпрацю, а отже, і на позитивний результат у роботі.

Етап організації виконання плану діяльності: подання варіативних способів навчальної діяльності (письмового або усного; індивідуального чи в групі; переказ опорних положень або розгорнута відповідь; у вигляді узагальнення чи на конкретних прикладах тощо); вибір студентами способів фіксації пояснення нового матеріалу (конспект, схема, таблиця, опора, план, тези, висновки тощо); вибір студентами (у разі можливості) завдань і способів їх виконання під час закріплення знань, формування вмінь та вироблення навичок; варіативність домашнього завдання (диференціація за рівнями складності та способами виконання).

Методи й засоби психолого-педагогічної діяльності студентів: *заохочення, створення яскравих наочно-образних уявлень; навчально-пізнавальна гра; створення ситуації успіху; пізнавальний інтерес; створення проблемної ситуації; спонукання до пошуку альтернативних рішень; виконання творчих завдань; кооперація студентів; створення ситуації взаємодопомоги тощо.*

Етап контрольної оцінювальної: залучення студентів до діалогу з викладачем, висловлювання думки про те, чи досягли вони результатів і завдяки чому; участь студентів у виправленні допущених помилок, осмисленні їхніх причин (взаємо- та самоаналіз); надання студентам змоги самостійно або за допомогою викладача чи інших студентів порівнювати отриманий результат із критеріями еталону; використання механізмів позитивного ставлення до успіху студентів та оцінювання навчальних досягнень студентів протягом усього процесу навчання.

Завершальним етапом навчальної діяльності на занятті є *усвідомлення ситуації досягнення мети, переживання ситуації успіху.*

Отже, використання технологій особистісно орієнтованого навчання в підготовці майбутніх спеціалістів, дає змогу активізувати процес засвоєння знань, надати йому творчого характеру, побудувати роботу студентів на співпраці, взаємонавчанні, стимулювати їх до самостійного вибору й застосування найбільш значущих для них способів опрацювання навчального матеріалу, до самовизначення та самореалізації.

У контексті компетентнісного підходу ключового значення набуває не інформованість студента, а вміння вирішувати проблеми, які виникають у життєвих ситуаціях, що дозволяє змістити акценти з процесу накопичення нормативно визначених знань, умінь і навичок в площину формування й розвитку в студентів здатності практично діяти і творчо застосовувати набуті знання і досвід у різних ситуаціях. Компетентнісний підхід вимагає від викладача зміни орієнтирів у своїй навчально-виховній діяльності з інформаційної на організаційно-управлінську площину. У першому випадку викладач – це «ретранслятор знань», а в другому – організатор освітнього

процесу. Враховуючи вищезазначене, перехід на компетентнісно орієнтовану підготовку зумовлений модернізацією змісту професійної освіти, що передбачає його відбір і структурування з одночасним визначенням результативної складової освітнього процесу – набуття студентами компетентностей. У Законі України «Про вищу освіту» зазначено, що компетентність – динамічна комбінація знань, вмінь і практичних навичок, способів мислення, професійних, світоглядних і громадянських якостей, морально-етичних цінностей, яка визначає здатність особистості успішно здійснювати професійну та подальшу навчальну діяльність і є результатом навчання на певному рівні вищої освіти. У нашому дослідженні компетентність розглядаємо як результат особистісної підготовки студента, що дозволяє найбільш ефективно і адекватно здійснювати професійну діяльність і забезпечує його розвиток. Це здатність успішно задовольняти індивідуальні й соціальні потреби, діяти й виконувати поставлені завдання. Кожна компетентність побудована на поєднанні знань, навичок і вмінь, а також ставлень, цінностей, емоцій, поведінкових компонентів, тобто усього того, що можна мобілізувати для активної дії. Професійно компетентний фахівець може і повинен бути підготовлений за час навчання у вищому закладі освіти, в нього мають бути сформовані для фахівця складові професійної компетентності, що дозволять йому успішно здійснювати професійну діяльність.

Тут є доцільним уточнити зміст професійної компетентності майбутнього магістра цивільної безпеки:

Науково-дослідницька – здатність використовувати сучасні наукові методи педагогічних досліджень, добирати, аналізувати, систематизувати й синтезувати фактичний методичний матеріал; узагальнювати підсумки виконаного дослідження та формулювати його новизну; оформляти відповідно до сучасних вимог й презентувати результати наукового дослідження в усній чи письмовій формі, послуговуючись відповідним термінологічним апаратом.

2. Інформаційна – здатність використовувати сучасні інформаційно-комунікаційні технології, користуватися друкованими та електронними джерелами інформації, опрацьовувати різні види інформації, обробляти її відповідно до цілей і завдань педагогічного процесу.

3. Комунікативна – здатність ефективно здійснювати комунікацію рідною та іноземною мовами в умовах професійного спілкування, а також під час розв’язання проблемних міжособистісних ситуацій, формувати тактичний план і реалізувати його на основі соціальних навичок, виконувати інформаційну, мотиваційно-стимулюючу і контрольну-коригуючу функції, знання закономірностей форм спілкування і поведінки в різних ситуаціях.

4. Методична – здатність використовувати сучасні методи, прийоми і засоби навчання із залученням інформаційних технологій, оцінювати зміст, структурувати й організувати навчальний матеріал відповідно до вимог програми або робочих навчальних програм ВНЗ, концептуальні основи структури і змісту засобів навчання (підручників, навчальних посібників тощо),

застосувати отримані теоретичні знання у професійній діяльності та виконувати основні професійно-методичні функції.

5. *Управлінська* – здатність керувати навчальним та виховним процесом, вносити до навчальних планів методично правильні корективи з метою досягнення бажаного результату навчання відповідно до цілей навчання; коригувати навчально-виховну діяльність з урахуванням причин попередніх помилок учнів.

Кожна із перерахованих компетентностей представлена відповідними професійними знаннями, навичками та вміннями, які повинні цілеспрямовано формуватися в умовах, максимально наближених до реальної професійної діяльності майбутнього магістра.

Сформована науково-дослідницька компетентність передбачає: володіння концепціями наук, уміння користуватися методами цих наук у різних сферах професійно-дослідницької діяльності; уміння користуватися науковою та науково-методичною літературою, аналізувати стан дослідження актуальних проблем професійної галузі; уміння спостерігати, аналізувати й узагальнювати досвід провідних фахівців та у подальшому використовувати його прогресивні елементи у професійній діяльності; інформаційна: уміння оперувати технологіями та знаннями, що задовольняють потреби інформаційного суспільства; уміння раціонально використовувати комп'ютерні технології для пошуку, опрацювання, систематизації, зберігання й передавання інформації; досконале володіння іноземною мовою на рівні професійного і побутового спілкування; комунікативна: володіння всіма видами іншомовної мовленнєвої діяльності, основами культури усного й писемного мовлення, вміннями й навичками спілкування у різних галузях і ситуаціях відповідно до досвіду, інтересів та психологічних особливостей; володіння навичками професійного письма в жанрах науково-академічного, довідкового; методична: уміння оптимально використовувати наочність, новітні інформаційні технології та інноваційні технології навчання у професійній діяльності; управлінська: уміння проектувати системи контролю за ходом і результатами навчальної роботи учнів; володіння навичками планування різних форм організації навчання; проектування процесу навчання як системи взаємопов'язаних окремих ланок (навчальних занять), змістовно й логічно пов'язаних між собою; уміння адаптуватись і визначати особисті цілі, виконувати різні ролі й функції у педагогічному колективі. Якісна підготовка студентів й формування професійної компетентності в контексті компетентісного підходу не можлива без використання сучасних освітніх технологій та нетрадиційних форм занять, які здійснюються за обов'язкової участі всіх студентів групи, а також реалізуються з використанням засобів слухової та зорової наочності. Інформаційно-комунікативні технології (урок-лекція, урок-семінар, урок-твір, урок-конференція, урок-залік, урок інформації, інтегрований урок). Ігрові технології – змагання (КВК, турнір, аукціон, вікторина); ділові, рольові ігри (імпровізація,

імітація, ерудит, ланцюжок), драматизація (драматична гра, пантоміми); дослідницькі технології – діалог, усний журнал, роздуми, диспути, прес-конференції, репортаж, подорож; інтерактивні технології – кооперативне навчання (робота в парах, змінювані трійки, малі групи), колективно-групове навчання (мікрофон, мозковий штурм, дерево рішень), ситуативне моделювання (громадські слухання, рольова гра, імітаційні ігри), опрацювання дискусійних питань (метод «прес», дискусія, дебати).

Головним висновком викладеного матеріалу та головним завданням освіти сьогодні – навчити студентів творчо і плідно взаємодіяти з суспільством й таким чином досягати статусу повноправних та компетентних громадян.

ЛІТЕРАТУРА

1. Василенко В. А. Мова освіти – ключовий фактор єдності та безпеки держави. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <https://tyzhden.ua/mova-osvity-kliuchovuj-faktor-iednosti-ta-bezpeky-derzhavy/>.
2. Людмила Бублик. Мовна політика як складова національної політики держави: міжнародний аспект. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: http://www.ji-magazine.lviv.ua/2015/Bublyk_Movna_polityka.htm.
3. Березюк О. С. Методи організації особистісно орієнтованого навчання в освітньому середовищі. Професійна педагогічна освіта: особистісно орієнтований підхід : монографія / за ред. О. А. Дубасенюк. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2012. С. 346-360.
4. Киричок А. П. Використання методу ділова гра в підготовці фахівців зі зв'язків з громадськістю. Обрії друкарства. 2016. № 1 (5). С. 46–51.
5. Дубасенюк О. А. Теоретико-технологічні засади впровадження особистісно орієнтованого підходу у професійно-педагогічній підготовці майбутнього вчителя. Професійна педагогічна освіта: особистісно орієнтований підхід: монографія / за ред. О. А. Дубасенюк. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2012. С. 14–40

Обшарська Р. В.,

директорка Дошкільного навчального закладу

(дитячого садку-ясел) № 1

м. Чотрків Тернопільської обл.

rasa53482@gmail.com

РОБОТА З ОБДАРОВАНИМИ ДОШКІЛЬНИКАМИ В СУЧАСНОМУ ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ

Публікація порушує питання виявлення обдарованості дітей дошкільного віку та пріоритетності даного питання в сучасному освітньому просторі.

Стаття містить короткий огляд вітчизняного та зарубіжного наукових досліджень даного питання та цікаві факти із педагогічного досвіду авторки.

Розглядаються типи обдарованості дитини, методи їх діагностування,

Наукове видання

**УКРАЇНА НА ШЛЯХУ ВІДНОВЛЕННЯ:
ЗАВДАННЯ НАУКИ І ОСВІТИ
В ЄВРОПЕЇЗАЦІЇ ДЕРЖАВИ**

МАТЕРІАЛИ

Всеукраїнської міжгалузевої
науково-практичної онлайн-конференції
17–19 травня 2023 року

Матеріали надруковані в авторській редакції.
За достовірність фактів, посилань, стилістичне та орфографічне
оформлення відповідальність несуть автори публікацій

Укладачі:

Ткаченко Л. І., Шульга В. М.

Підписано до опублікування: 7 червня 2023 року

Умов.-друк. арк. 54,99. Електронне видання.

Зам. № 0106

Видавництво Інститут обдарованої дитини НАПН України

вул. Січових Стрільців, 52-Д, м. Київ, 04053

тел./факс.: (044) 481-27-27

Свідоцтво про внесення до Державного реєстру серія

ДК № 6081 від 14.03.2018 р.